
DESCOLONITZAR EUROPA

MEMÒRIES COLONIALS

I CONSTRUCCIÓ DE LA DIFERÈNCIA

11-12 DE MAIG

Ajuntament de
Barcelona

EL BORN
CCM

Comissària del cicle: Sara Santamaría Colmenero

Doctora en Història Contemporània per la *Universitat de València*. És professora de l'*Aarhus Universitet* (Dinamarca), on ha desenvolupat el seu projecte postdoctoral *Cultural Memories of Spain's Violent Pasts: Literary Transfers, Colonialism in Africa and the Civil War*, cofinançat pel *Danish Council for Independent Research* i la Unió Europea (FP7). És membre de *Memorias en Red*. Associación Internacional de Estudios de Memoria.

Actualment a Europa assistim a un creixement de la xenofòbia i del racisme, així com a un ascens dels partits ultradretans alimentat, entre d'altres, per la crisi econòmica, els moviments migratoris, els processos de guetificació al voltant de les grans urbs i les pors despertades pels atemptats terroristes. En aquest context, la reflexió sobre com es construeixen les identitats europees en relació amb el seu passat colonial ha esdevingut una tasca urgent.

Els relats sobre el passat colonial van tenir un paper fonamental en els processos de construcció de les identitats nacionals i supranacionals europees. Algunes lògiques colonials, com el racisme, no van desaparèixer amb els processos de descolonització, sinó que continuen presents en la manera com Europa recorda el passat colonial i construeix la seva alteritat. En aquest congrés reflexionarem, des de diferents perspectives i àmbits de coneixement (des dels estudis de memòria, el dret, la literatura, la història de l'art o l'activisme polític), i adoptant una perspectiva feminista, sobre com el passat colonial es negocia i s'entén a Europa. L'objectiu és identificar els mecanismes i estratègies que participen en la construcció dels nostres imaginaris sobre el passat colonial i sobre el present postcolonial, així com contrastar els discursos hegemònics i les polítiques memorials i migratòries europees amb discursos alternatius que sovint no tenen ressò a l'espai públic. Tot això amb la finalitat de generar noves formes d'entendre la diversitat de les identitats europees des de la seva interseccionalitat.

PROGRAMACIÓ

DIVENDRES 11 DE MAIG

- 08:30** Acreditacions i lliurament de material
- 08:45** Benvinguda
- 09:00** Conferència
Redefinir la zona de fractura: Europa, dissensió i raça
- 10:00** Taula rodona
Memòries colonials a Europa
- 11:30** Pausa - Cafè
- 12:00** Taula rodona
Presències i absències del passat colonial
- 14:00** Pausa
- 16:00** Taula rodona
Experiències polítiques i literàries de la colonialitat
- 18:00** Conferència
Teoria descolonial i el pensament islàmic descolonial i feminista

DIVENDRES 11 DE MAIG, 9 h

REDEFINIR LA ZONA DE FRACTURA: EUROPA, DISSENSIÓ I RAÇA

Una zona de fractura (*shatterzone*) és un terme geològic que fa referència a una àrea de roca clivellada que forma una xarxa de filons que sovint contenen dipòsits rics de minerals. El terme sol utilitzar-se en anglès per referir-se a zones perifèriques a Europa, “zones de conflicte” i “punts calents” en el mapa dels conflictes ètnics mundials. En aquesta xerrada, la meva brúixola senyala cap a un altre indret: redibuixo aquest mapa no per fixar-me en les “zones frontereres” d’Europa, sinó en les seves “fronteres interiors”, que forgen les divisions polítiques dels nostres temps i els rics filons de rebuig indignat contra el fet d’acceptar i viure els termes d’aquests plans que busquen la “seguretat”.

CONFERÈNCIA

A càrrec de: Ann Laura Stoler

Presentadora: Montserrat Iniesta

DIVENDRES 11 DE MAIG, 10 h

MEMÒRIES COLONIALS A EUROPA

L'Europa moderna s'ha construït com a tal a través dels processos de colonització. No obstant això, se'ls ha exclòs dels relats sobre la construcció europea i també de les històries nacionals dels estats integrants, quan no se'ls ha celebrat com a missions civilitzadores. "Descolonitzar Europa" comporta identificar les formes hegemòniques de narrar la colonització, analitzar críticament el relat unidireccional sobre la modernitat europea i subratllar la desigualtat en les relacions de poder postcoloniales. El que es coneix com a fractura colonial fa palesos els conflictes que persisteixen després de la descolonització. En aquesta sessió abordarem les memòries colonials europees des d'una perspectiva comparada, nacional i transnacional.

TAULA RODONA

Participants: Margarida Calafate i Nicolas Bancel

Moderadora: Sara Santamaría

DIVENDRES 11 DE MAIG, 12 h

PRESENCIES I ABSÈNCIES DEL PASSAT COLONIAL

La proliferació de debats públics sobre el colonialisme espanyol ha fet paleses les contradiccions consubstancials a aquest fenomen memorial, així com les tensions entre diverses memòries. Els discursos que, de manera controvertida, fan present aquest passat es negocien en l'esfera pública i s'articulen en multitud d'espais. Els museus i el paisatge urbà ocupen un lloc destacat en la formació de l'imaginari sobre el passat colonial. Les seves petjades solen passar desapercebudes a les ciutats i es tornen visibles quan es reinterpreten des de la perspectiva del colonitzat. En aquesta sessió abordarem aquests problemes des d'una triple perspectiva (local, nacional i multidireccional).

TAULA RODONA

Participants: Francisco Godoy Vega, Inés Plasencia i Gustau Nerín

Moderador: Martín Rodrigo

DIVENDRES 11 DE MAIG, 16 h

EXPERIÈNCIES POLÍTQUES I LITERÀRIES DE LA COLONIALITAT

La perspectiva descolonial subratlla la relació inseparable entre allò que és cultural i allò que és polític i, alhora, reconeix la multiplicitat de formes de coneixement i les relacions de poder que les organitzen. Mentre que l'àmbit acadèmic constitueix un indret privilegiat de la colonialitat del poder, tradicionalment la literatura s'ha utilitzat com un espai de conflicte i d'elaboració de maneres alternatives d'apropar-se al passat colonial i de donar sentit al present postcolonial. En aquesta sessió ens endinsarem en la manera com la societat espanyola i catalana han construït les seves identitats enfront d'un Altre no reconegut com a europeu i al marge del passat colonial. Ho farem amb tres escriptors que han evidenciat les contradiccions d'una història unívoca, tot imaginant identitats i històries més complexes.

TAULA RODONA

Participants: Najat El Hachmi, Donato Ndong-Bidyogo
i Juan Tomás Ávila Laurel
Moderadora: Yolanda Aixelà

DIVENDRES 11 DE MAIG, 18 h

TEORIA DESCOLONIAL I EL PENSAMENT ISLÀMIC DESCOLONIAL I FEMINISTA

Els debats sobre feminisme i Islam graviten de manera molt heterogènia al voltant dels termes de l'oxímoron, és a dir, un concepte amb termes contradictoris; queden tancats en el debat binari de la compatibilitat o la incompatibilitat de feminisme i Islam. Això respon a unes estructures de poder colonial sistemàtic que produeixen de manera complexa la subalternització i la inferiorització de l'Islam com a civilització i sistema de valors, i la subhumanització de musulmans i musulmanes. Ens trobem davant de la necessitat urgent de transcendir aquests termes i les maneres concretes de parlar i de representar l'Islam i els musulmans i les musulmanes, i per això hem de qüestionar-nos: Qui està plantejant aquestes qüestions? Des de quin lloc d'enunciació? Per què? Per a què? En quins termes?

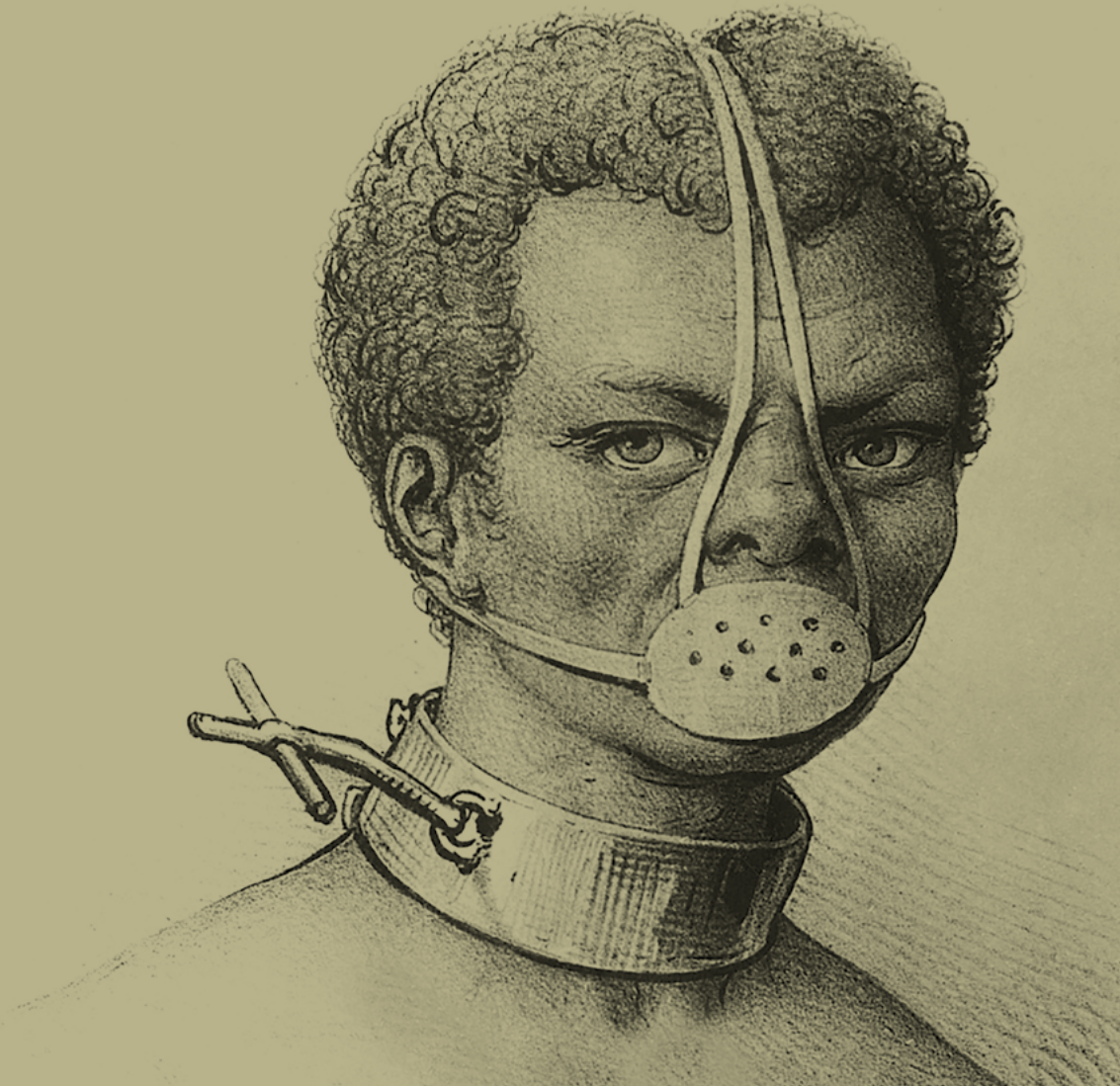
CONFERÈNCIA

A càrrec de: Sirin Adlbi Sibai
Presentadora: Maria Freixanet

Màscara Escrava Anastácia

Els amos de les plantacions feien servir aquest tipus de màscara per impedir que els esclaus s'alimentessin de la collita mentre treballaven a les plantacions. La seva funció principal era fer emmudir i torturar l'Altre.

La màscara representa un símbol del colonialisme i les seves polítiques de silenciament. La figura de l'esclava Anastácia, esclavitzada a Bahia (Brasil), es va convertir, en la segona meitat del segle XX, en un símbol polític i religiós de resistència entre la diàspora africana; en un símbol de la brutalitat de l'esclavatge i del seu llegat racista. Castigada per la seva rebel·lia, sembla que Anastácia va morir del tètanus causat pels instruments de tortura que portava (Kilomba, 2016).

PROGRAMACIÓ

DISSABTE 12 DE MAIG

- 09:30** Conferència
(Post)colonialitat i el fracàs del museu
- 10:30** Pausa - Cafè
- 11:00** Conferència
Integració plena, integració política. Una anàlisi crítica de les polítiques europees de migració
- 12:00** Taula rodona
Polítiques de la diferència i resistències
- 14:00** Pausa
- 16:00** Conferència
Feminisme polític a l'era del femonacionalisme
- 17:00** Cloenda
- 17:15** Recorregut
“Memòries colonials a Barcelona”
(Durada: 2 hores)

DISSABTE 12 DE MAIG, 9:30 h

(POST)COLONIALITAT I EL FRACÀS DEL MUSEU

En els últims temps el colonialisme ha esdevingut un tema candent a diversos museus d'Europa, en un intent de reposicionar-se com a fòrums per al debat públic i eines socials d'emancipació. Les institucions estan esmerçant cada cop més esforços per gestionar el llegat colonial dels museus i resoldre tots els problemes que comporta la conservació d'allò que té un passat colonial. Els conservadors de museus han començat a examinar i actuar en les múltiples formes de violència sistèmica i estructural i les relacions de poder que sostenen la institució museística. De quines maneres són institucions colonials, els museus? Com representen el colonialisme? Què implica descolonitzar-los des del punt de vista pràctic i teòric?

CONFERÈNCIA

A càrrec de: Chiara de Cesari

Presentadora: Núria Ricart

DISSABTE 12 DE MAIG, 11 h

INTEGRACIÓ PLENA, INTEGRACIÓ POLÍTICA UNA ANÀLISI CRÍTICA DE LES POLÍTIQUES EUROPEES DE MIGRACIÓ

Els pressupòsits (ideològics, econòmics, sociopolítics) de les polítiques europees d'immigració mostren una supeditació a l'objectiu de dominació unilateral dels fluxos migratoris en funció de les conjuntures dels mercats laborals. Com a conseqüència, l'objectiu prioritari consisteix a establir quotes adequades, d'acord amb un model que no reconeix la realitat migratòria ni l'objectiu d'establiment estable, sinó que continua mantenint la ficció del *Gastarbeiter*: un treballador a qui es fa arribar quan és necessari i només mentre ho és, és a dir, només mentre produeixi un benefici. Això comporta un model de caducitat en què la idea d'integració és un simple pedaç, tot i l'existència de tota una retòrica i d'anàlisis i propostes sobre "indicadors d'integració". Mentre no signifiqui igualtat de drets i no contempli la possibilitat d'inclusió equitativa i plural, estarem parlant d'una cosa que no és pas integració.

CONFERÈNCIA

A càrrec de: Javier de Lucas

Presentadora: Gemma Pinyol

DISSABTE 12 DE MAIG, 12 h

POLÍTIQUES DE LA DIFERÈNCIA I RESISTÈNCIES

L'estela de les lògiques colonials regeix els pressupòsits que formen les identitats europees i les polítiques d'immigració dels estats membres de la Unió. En enfrontar-s'hi, subjectes polítics racialitzats desafien un sistema que no els reconeix com a tals i els situa fora de la comunitat. A través de l'acció col·lectiva es constitueixen en subjectes polítics de manera performativa: actuen com a ciutadans en el procés de reivindicar la seva ciutadania. D'aquesta manera, participen en el debat sobre el significat de la ciutadania alhora que s'enfronten a les formes estructurals del racisme. En aquesta sessió tractarem aquestes qüestions a partir de la reflexió i la perspectiva de tres activistes de renom.

TAULA RODONA

Participants: Houria Bouteldja, Aziz Faye i Míriam Hatibi

Moderadora: Daniela Ortiz

DISSABTE 12 DE MAIG, 16 h

FEMINISME POLÍTIC A L'ERA DEL FEMONACIONALISME

En la seva intervenció, Françoise Vergès proposa un feminisme polític a partir d'una crítica del femonacionalisme, punt de convergència entre feministes, una extrema dreta i el capitalisme. Tot basant-se en una crítica de les polítiques racials de la reproducció sota l'esclavatge i l'imperialisme fins a l'actualitat (la gestió del ventre de les dones negres) i en una anàlisi de les vagues en els sectors de l'atenció sanitària i la neteja (gènere, migracions, capital), Vergès dibuixa els objectius d'un feminisme polític per als temps presents.

CONFERÈNCIA

A càrrec de: Françoise Vergès

Presentadora: Montserrat Iniesta

DISSABTE 12 DE MAIG, 17:15 h

RECORREGUT: MEMÒRIES COLONIALS A BARCELONA

La ruta comença i acaba al costat de dos monuments en memòria d'empresaris establerts a Barcelona al segle XIX que van fer les Amèriques i es van enriquir amb diversos negocis relacionats amb l'esclavatge: el de Joan Güell (Gran Via de les Corts Catalanes - Rambla de Catalunya), i el d'Antonio López, a la plaça que duu el seu nom.

La ruta passa per diversos punts del centre de la ciutat on encara hi ha vestigis de la presència d'esclaus a l'espai públic, com la plaça de la Catedral, que durant l'edat mitjana era un punt important de compravenda d'esclaus, i la plaça de Catalunya, que va ser l'escenari de manifestacions a favor de l'abolició de l'esclavatge.

L'objectiu és promoure la reflexió, el debat i la participació ciutadana entorn d'aquesta "memòria incòmoda".

A càrrec de: Associació Conèixer Història

Durada: 2 hores

Tabula Rogeriana

Aquest mapa, inclòs a la *Tabula Rogeriana*, va ser realitzat per Muhàmmad al-Idrissi el 1154. Imatges com aquesta, vistes des del present, ens conviden a repensar Europa.

SALA MORAGUES. GRATUÏT. AFORAMENT LIMITAT.

Les conferències que no siguin en català o castellà oferiran interpretació simultània.

El Born CCM es reserva el dret d'anul·lar una activitat. Així mateix, es reserva el dret de modificar aquest programa per causes de força major.

Equipament accessible per a persones amb mobilitat reduïda.
Recursos i serveis de suport per a l'accés a la informació i als continguts d'El Born CCM per a persones amb discapacitat auditiva i visual.

Imprescindible reserva prèvia a través del web

EL BORN CENTRE DE CULTURA I MEMÒRIA

Plaça Comercial, 12
08003 Barcelona
T. 93 256 68 51

---

elbornculturaimemoria.barcelona.cat

---

facebook.com/EIBornCCM

twitter.com/EIBornCCM

instagram.com/EIBornCCM

Col·laborador: Institut dels Passats Presents